

FARKLI KUMAŞ YÜZEYLERİNE EBRU UYGULAMALARI

MARBLING APPLICATIONS ON DIFFERENT TYPES FABRIC SURFACES

İkbal DARÇIN

Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi, ikbal_darcn@hotmail.com,
Ankara/Türkiye

Doç. Dr. Sema ÖZKAN TAĞI

Gazi Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Tekstil Tasarımı Bölümü, s.tagi@gazi.edu.tr,
Ankara/Türkiye

ÖZ

Türk süsleme sanatları içerisinde önemli bir yeri olan ebru, eskiden yardımcı sanat olarak kullanılırken günümüzde tek başına kullanılan bir sanat türü haline gelmiştir. Ebru, salep kıvamında yoğunlaştırılmış su üzerine öd ilave edilmiş boya ile fırça ile atılarak şekil verilmesi ve kağıt, ahşap, deri gibi yüzeylere alınması yoluyla meydana gelir.

Eskiden ebru sadece kağıt üzerinde uygulanırken günümüzde çok çeşitli materyallerle birlikte kumaş üzerine de uygulanmaya başlanmıştır. Bu çalışmada piyasadan alınan farklı tip kumaş yüzeylerine ebru uygulanarak hangi kumaş tipinin görsel olarak daha iyi sonuç verdiğinin, hangi tip kumaşların ebru uygulanması sırasında kolay çalışmaya imkan sağladığının belirlenmesi ve sürtünme haslık değerleri bakımından karşılaştırılarak hangi kumaş tipinin ebru yapımında sürtünmeye karşı daha dayanıklı olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Bu amaçla piyasadan alınan farklı tip kumaşlar, kullanıma hazır halde satılan hazır ebru boya kullanılarak, mordansız ve alüminyum şapı ile mordanlanarak yüzeylerine ebru uygulanmıştır. Kumaş yüzeylerine uygulanan toplam 44 ebru uygulamasının sonuçları görsel olarak değerlendirilmiş, yüzeyine ebru uygulanabilirliği ve haslık değerleri sonuçları tablolar halinde değerlendirilerek verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tekstil yüzeyine ebru, mordan, sürtünme haslığı

ABSTRACT

Having an important place in Turkish decorative arts, ebru used to be an auxiliary art in the past. Nowadays it has become a kind of art used alone. Ebru is made by adding marbling dye containing bile with a brush to the surface of condensed water at salep consistency to form shape and then by transferring it to the surface such as paper, wood, leather.

While ebru used to be applied on only paper formerly, today it was applied on fabric and a wide varieties of materials. In this research, it was aimed to determine which fabric type visually gives better results when marbling is applied to different types of fabric surfaces obtained from market, which type of fabrics are compatible for ebru work, and which fabric type is more resistant to rubbing in making marbling by comparing their friction fastness values.

For this purpose, different types of fabrics obtained from the market were used for ebru making after treatment with mordant containing alum and without mordant. The results of total 44 marbled fabric surfaces were visually evaluated and the results of fastness values were given.

Key Words: Ebru to textile surface, mordant, friction fastness

1.GİRİŞ

Süsleme sanatlarından biri olan ebru sanatının Türk süsleme sanatları içerisinde önemli bir yeri vardır. Ebru sanatı başlangıçta hat, tezhip ve cilt sanatlarına hizmet eden yardımcı sanat olmasına karşın günümüzde tek başına kullanılan bir sanat türü haline gelmiştir (Gülaçtı, 2012: 1).

Ebru sözcüğünün aslı Farsça'dan gelmektedir. Renklerin kağıt üzerinde bulut kümeleri halindeki görünümünden dolayı Farsça bulut bulutumsu anlamındaki “ebr” adını almıştır. Bu sözcük zamanla değişikliğe uğrayarak “ebri” daha sonra “ebru” halini almıştır (Sarı, 2008: 12). Çağatayca'da “Ebre” hare gibi dalgalı, damarlı cüz ve defter kabı anlamlarına gelmektedir (Uzunca, 2012: 9). Daha sonra Türkler tarafından Anadolu'ya getirilen bu teknik, ebru adını alarak günümüze kadar gelmiştir. Avrupalılar tarafından Türk kâğıdı adı ile bilinmektedir (Bulut, 2015: 2).

Ebru, salep kıvamına gelene kadar yoğunlaştırılmış su üzerine, öd ilave edilmiş boyaların fırça yardımı ile atılmasıyla meydana getirilen bir sanat türüdür (Tekeşi, 2015: 1). Ebru sanatı günümüzde çok ilgi çeken ve her ortamda rahatlıkla yapılabilen ve her geçen gün uygulama alanını genişleten geleneksel sanatımızdır. Elbette ki klasik ebru yapım tekniği ve yapım aşamalarındaki ritüeller yeni uygulamalarda olmamaktadır. Ancak yeni uygulamalar görsel ve fonksiyonel amaca hizmet etmektedir. Ebru çalışmaları kağıt dışında tekstil, ahşap, deri, toprak, cam gibi birçok materyaller üzerinde yaygın olarak uygulanmakta ve işlevselliğini arttırarak ilgi çekmektedir. “Taşkın Savaş ebruyu kumaş, cam ve keçe üzerine uygulamıştır. Hikmet Barutçugil kendi adıyla bilinen barut ebru çeşidini geliştirmiştir. Nedim Sönmez ebru tekniğiyle resim yapmıştır. Çini sanatçısı Sıtkı Olçar ve Timuçin Tanarşlan ebruyu çiniye uygulamayı başarmıştır (Mandıracı 1994:197). Klasik Ebru yapımı dışında farklı materyaller üzerine ve geniş yüzeylere ilk uygulamaları yapanlardan birisi Ebruzen Hikmet Barutçugil'dir. İç mekânlara uygulayarak dikkati bu sanatın üzerine çekmeyi başarmıştır. Akademisyen sanatçı Mutluhan Taş resimlerini büyük ebatlarda ebru tuval üzerine yaparak yeni denemeler gerçekleştirmiştir. Bu gelişmeler klasik ebruzenler tarafından eleştirilse de, yeni yorum ve uygulamaların başarılı bir şekilde yapılabileceği konusunda ilgilenenlere cesaret vermektedir (Beğiç, 2015:597).

Tekstil yüzeylerine ebru uygulamalarının beğeni toplaması ve taleplerin artması sebebiyle hangi kumaş yüzeylerinde yapılan uygulamaların görsel ve haslık değerleri açısından daha iyi sonuç verdiğinin belirlenmesi önem taşımaktadır. Bu araştırmada da piyasadan alınan farklı tip kumaş yüzeylerine hazır ebru boyaları ile ebru uygulanarak hangi kumaş tipinin görsel olarak daha iyi sonuç verdiğinin, hangi tip kumaşların ebru uygulanması sırasında kolay çalışmaya imkan sağladığının belirlenmesi ve sürtünme haslık değerleri bakımından karşılaştırılarak hangi kumaş tipinin ebru yapımında sürtünmeye karşı daha dayanıklı olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma sonuçları tekstil yüzeylerine ebru uygulayan kişilere kumaş seçiminde yol gösterici olacaktır.

2. MATERYAL -METOD

2.1. Materyal

Kumaş, üzerine ebru uygulamaları yapmak için piyasadan düz ve desenli değişik tüller, dantel, organze, şifon, tülbent, mermeşahi, yapay ipek, gömleklik, saten, denye, trikoton, akfil, patiska, tafta, ipek, amerikan bezi, keten, pazen, etamin, sentetik keçe gibi farklı yapı ve hammaddelerde olan 22 farklı tip kumaş alınmıştır. Alınan kumaşlar 35x50 cm boyutunda kesilerek hazırlanmış, hazırlanan kumaşlardan mordansız olarak kullanılacaklar yıkanıp ütülenerek, mordanlı olanlar ise yöntem başlığı altında mordanlama kısmında anlatıldığı şekilde kullanıma hazır hale getirilmiştir.

Tekne, eni 35 cm, boyu 50 cm boyutunda olan galvaniz tekne, gül dalı ile at kılından yapılmış ebru fırçaları kullanılmıştır.

Kıvam arttırıcı, olarak kullanılan kerajenin 7 lt. su için 50 gr. olacak şekilde karıştırıcı yardımıyla eritilerek 2 saat dinlenmeye bırakılmıştır.

Boya, hazır halde satılan ebru boyalarının mavi, kırmızı, sarı rengi olmak üzere üç rengi kullanılmıştır.

2.2. Metod

Mordanlı Kumaşın Hazırlanması, mordan olarak seçilen aliminyum şapı, kumaş ağırlığının %30'u oranında tartılarak önce bir miktar kaynar suyun içinde eritilerek üzerine kumaşın içinde rahatça hareket edebileceği miktarda oda sıcaklığındaki su eklenerek 3 saat bekletilmiş, ön mordanlama yöntemiyle kumaşa uygulanmıştır. Mordanlanan kumaşlar durulanmadan kurutulup, ütülenmiştir.

Hazırlanan Kumaşlara Ebru Uygulanması, boyalar tekneye fırça yardımıyla sırasıyla mavi, kırmızı ve sarı renk atılarak battal ebru yapılmıştır. Tekneye atılan boyalar kumaş yüzeyine alınmış ve sudan geçirilerek kurumaya bırakılmıştır.

Ebru Uygulanan Kumaşlara Kuru Sürtünme Haslığı Testinin Uygulanması; Testler Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi tekstil laboratuvarında yapılmıştır. Sürtme haslığı tayini için ebrulu kumaşlar deney cihazına yerleştirilip; deney cihazının çenesine kuru, boyasız 5x5 boyutunda kesilmiş bez ayağı dokulu pamuklu kumaş yerleştirilerek kuru numunelerin 10 cm'lik kısmı boyunca düz bir hat üzerinde 10 saniyede 10 defa ileri geri sürtülmesi sağlanmıştır. Beyaz kumaşa renk akması ise gri skala ile TS 423' e göre değerlendirilmiştir (Anonymous, 1984).

3.ARAŞTIRMA SONUÇLARI

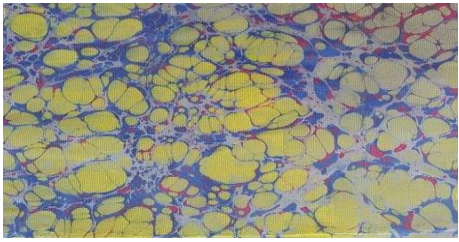
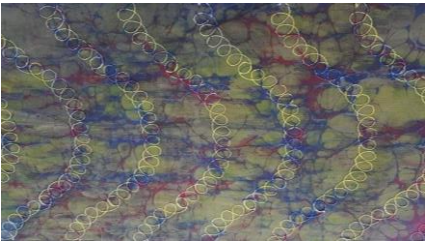
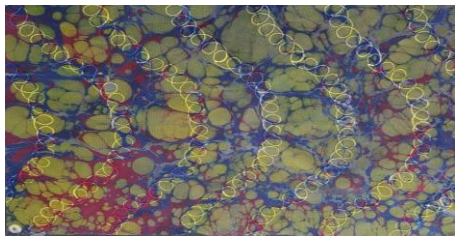
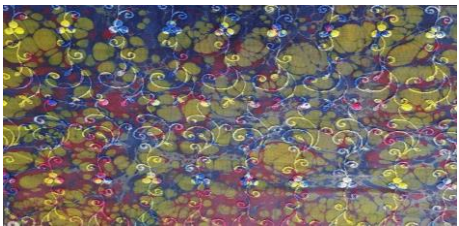
Yüzeylerine Ebru Uygulanan Kumaşların Görsel Olarak Değerlendirilmesi,

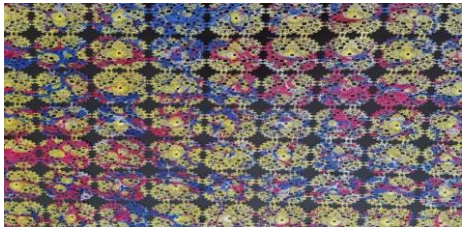
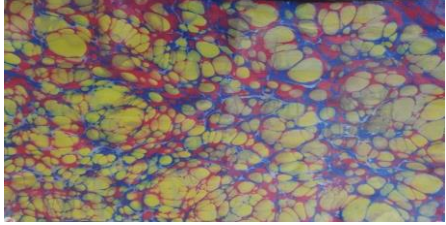
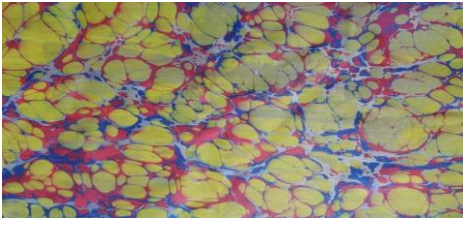
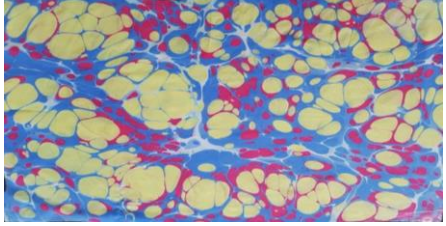
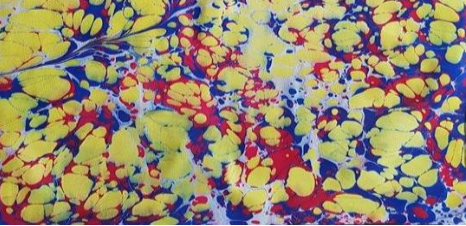
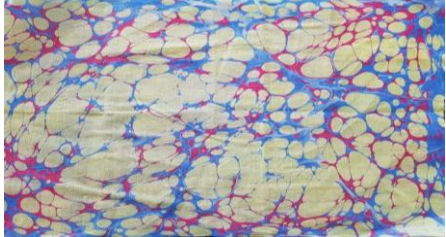
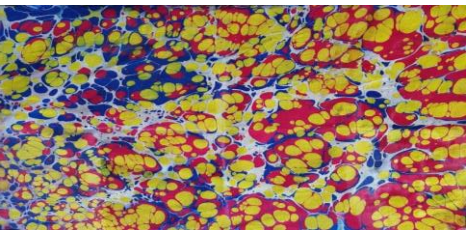
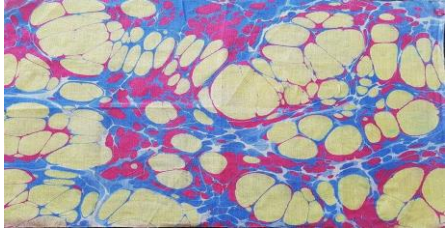
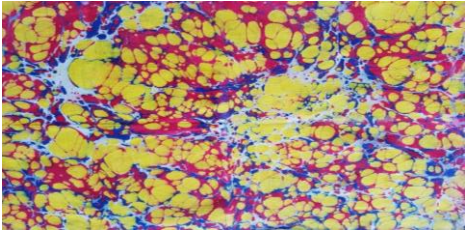
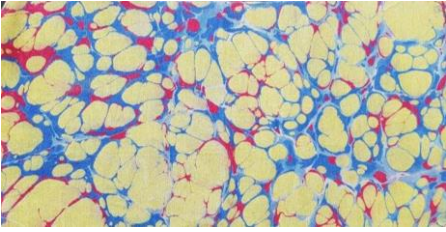
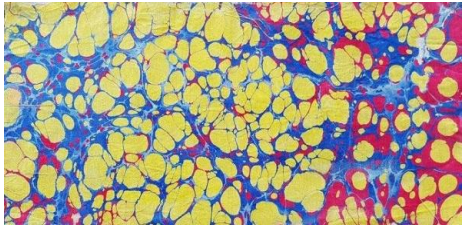
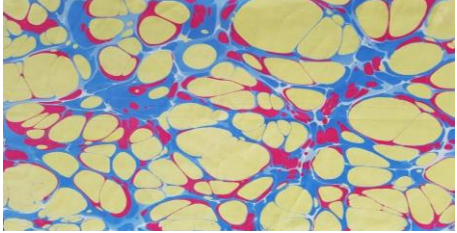
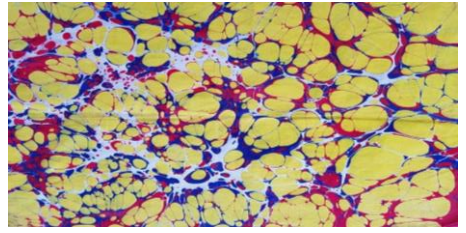
Piyasadan alınan düz ve farklı desenlerde toplam 3 farklı tül, dantel, organze, şifon, tülbent, mermerşahi, yapay ipek, gömleklik, saten, denye, trikoton, poplin, patiska, tafta, ipek, Amerikan bezi, keten, pazen, etamin ve sentetik keçe yüzeylerine çalışılan ebruların sonuçları tablo 1'de verilmiş ve ebruyu tutup tutmadıklarına, parlaklıklarına göre görsel olarak değerlendirilmiştir.

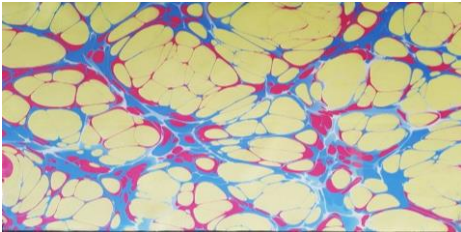
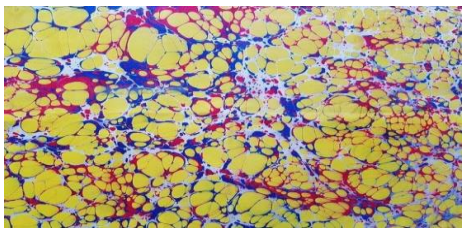
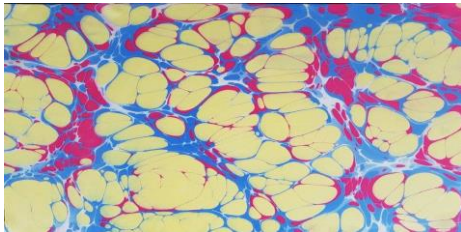
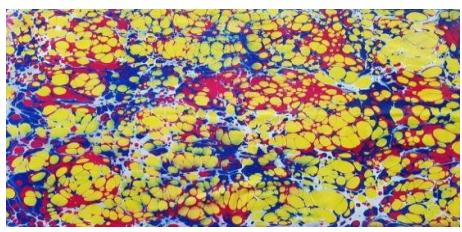
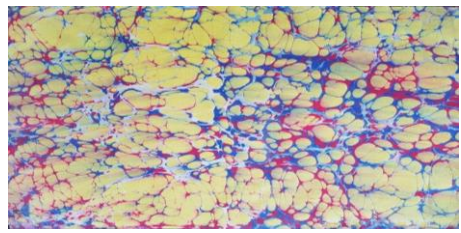
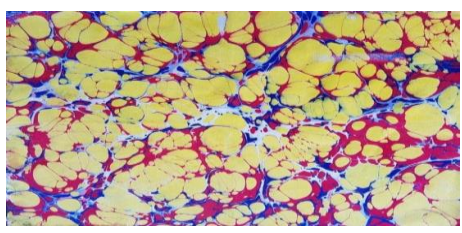
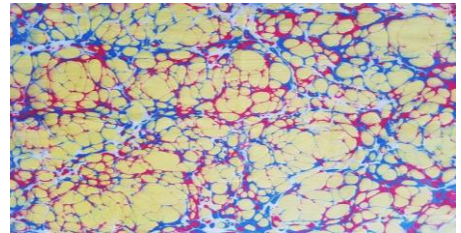
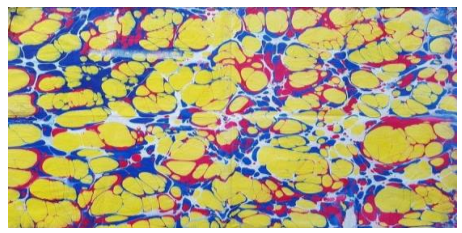
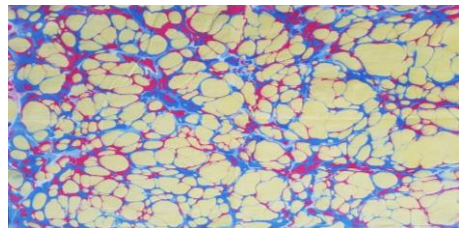
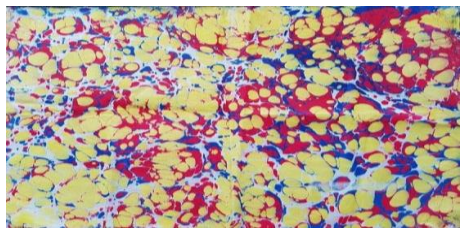
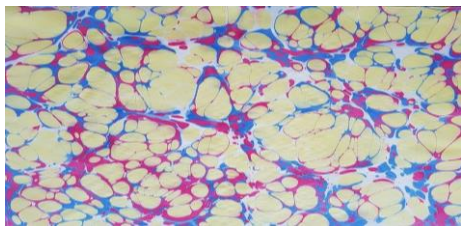
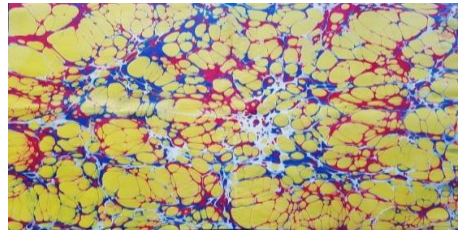
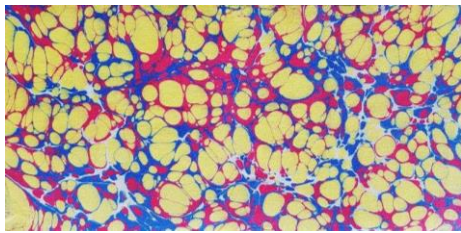
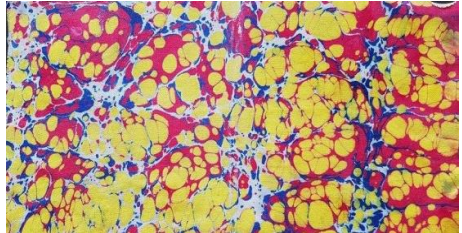
Kumaş yüzeylerine mordanlı ve mordansız olarak uygulanan ebruların görsel açıdan değerlendirildikleri tablo 1 incelendiğinde mordanlı olan kumaşlarda renklerin daha canlı olduğu gözlenmektedir. Doğal ve sentetik farklı hammaddeden yapılmış, dokuma sıklığı fazla ya da seyrek, kumaş dokusu farklı tüm kumaşlara ebru uygulanabileceği görülmüştür.

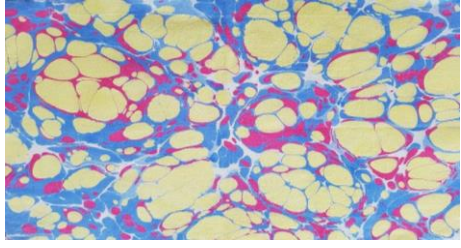
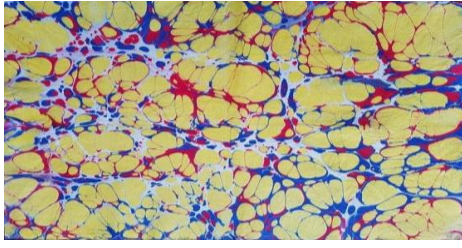
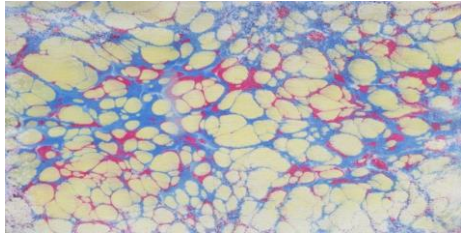
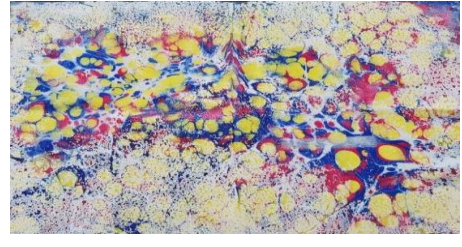
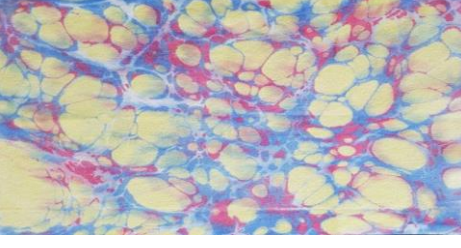
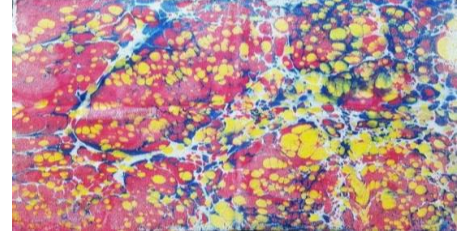
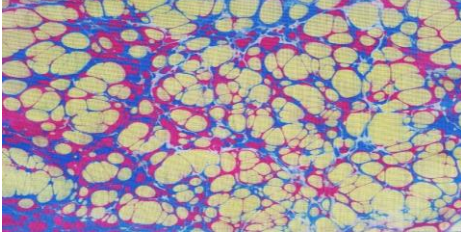
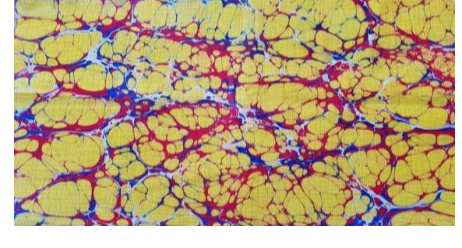
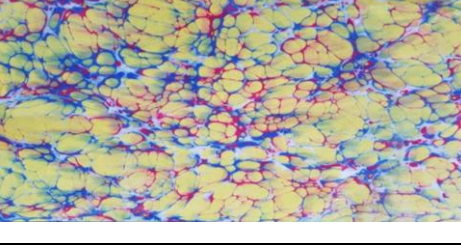
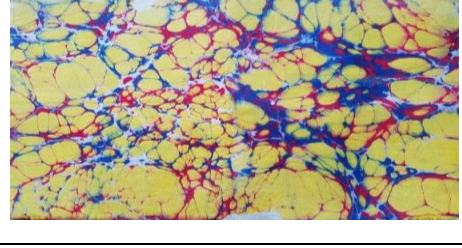
Yüzeylerine Ebru Uygulanan Kumaşların Çalışma Kolaylığı Açısından Değerlendirilmesi, Yapılan uygulamalar sırasında farklı kumaşların teknedeki boyayı farklı sürelerde aldığı gözlenmiştir. Kalın kumaşların boyayı emmesi için daha uzun süre bekletilmesi gerektiği görülmüştür. İnce kumaşlar ise teknede daha az bekletilip boyayı hemen aldığı ve boyayı daha iyi emdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 1 : Kumaşlara Mordanlı ve Mordansız Halde Uygulanan Ebrular

Kumaşlar	Mordansız Kumaşlar	Mordanlı Kumaşlar
Tül		
Desenli Tül (1)		
Desenli Tül (2)		

Dantel		
Organze		
Şifon		
Tülbent		
Mermerşahi		
Yapay İpek		
Gömlleklik		

Saten		
Denye		
Trikoton		
Poplin		
Patiska		
Tafta		
İpek		

Amerikan Bezi		
Keten		
Pazen		
Etamin		
Sentetik Keçe		

Mordansız ve Mordanlı Kumaş Yüzeylerine Uygulanan Ebruların Kuru Sürtünme Haslık Değerleri, mordansız ve mordanlı kumaşlara uygulanan ebruların kuru sürtünme haslık değerleri ölçülmüş, mordansız ve mordanlı kumaşlara uygulanan ebruların kuru sürtünme haslık değeri sonuçları tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2 : Mordanlı ve Mordansız Olarak Yüzeyine Ebru Uygulanan Kumaşların Sürtünme Haslık Değerleri

Kumaşlar	Mordansız Kumaşların Sürtünme Haslık Değerleri	Haslıkların Değerlendirilmesi	Mordanlı Kumaşların Sürtünme Haslık Değerleri	Haslıkların Değerlendirilmesi
Tül	2	orta	2	orta
Desenli Tül (1)	2	orta	4/5	oldukça iyi
Desenli Tül (2)	2	orta	2	orta
Dantel	4/5	oldukça iyi	4/5	oldukça iyi
Organze	3/4	iyi	2/3	orta
Şifon	2	orta	2	orta
Tülbent	3/4	iyi	1/2	az
Mermerşahi	2	orta	2/3	orta
Yapay İpek	2/3	orta	2	orta

Gömleklik	3	iyi	3	iyi
Saten	3	iyi	2/3	orta
Denye	4/5	oldukça iyi	3/4	iyi
Trikoton	2/3	orta	4/5	oldukça iyi
Poplin	3/4	iyi	2/3	orta
Patiska	2/3	orta	3	iyi
Tafta	2/3	orta	2/3	orta
İpek	4	oldukça iyi	2/3	orta
Amerikan Bezi	2/3	orta	1/2	az
Keten	2/3	orta	2	orta
Pazen	2	orta	2	orta
Etamin	2	orta	2	orta
Sentetik Keçe	1/2	az	1/2	az

Tablo 2 incelendiğinde mordansız kumaşlara ait sürtünme haslık değerlerinin denye, ipek ve dantel kumaşlarda oldukça iyi; organze, saten, gömleklik, poplin ve tülbentlerde iyi; trikoton, etamin, tafta, mermerşahi, şifon, amerikan bezi, keten, patiska, pazen, yapay ipek, tül, desenli tülde orta; sentetik keçede ise düşük olduğu görülmektedir.

Mordanlı kumaşlara ait sürtünme haslık değerlerinin trikoton, dantel ve desenli tülde oldukça iyi; denye, gömleklik ve patiskanın iyi; organze, etamin, tafta, saten, mermerşahi, şifon, poplin, keten, pazen, ipek, yapay ipek, tül ve desenli tülde orta değerinde; sentetik keçe, amerikan bezi ve tülbent kumaşlarda ise düşük olduğu görülmektedir.

4. SONUÇ

Ebrunun tekstil yüzeylerini desenlendirmek için kullanılması her geçen gün yaygınlaşmakta ve popüler hale gelmektedir. Ebru tekniğini kumaş yüzeyinde kullanmak isteyenlere yol göstermek için planlanan bu araştırma sonucunda tüm kumaş tiplerine, mordanlı ya da mordansız olarak, ebru uygulanabilmesinin mümkün olduğu tespit edilmiştir. Farklı kumaş tiplerine uygulanan ebrulara görsel olarak bakıldığında mordanlı olan boyamaların mordansız olanlara nispeten daha belirgin ve parlak olduğu görülmektedir. Kumaşların ağırlıklarının % 30 u kadar mordan (aliminyum şapı) uygulayarak yapılan ebruların kuru sürtünme haslık değerlerine bakıldığında ise kumaşların mordanlı olmasının haslık değerine sanıldığı gibi olumlu etkisinin olmadığı görülmektedir. Üzerine ebru uygulamanın en kolay olduğu kumaş tiplerinin boyayı emme hızı ve kolay uygulanabilirliği ile şifon ve ipek kumaşlar olduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Anonim. (1984). Boyalı ve Baskılı Tekstil Mamulleri İçin Renk Haslığı Deney Metotları - Gün Işığına Karşı Renk Haslığı Tayini Metodu. Türk Standartları Enstitüsü Yayınları, TS867/Ekim, Ankara.
- Begic, H. N. (2015). Unesco Dünya Kültürel Miras Listesinde Yer Alan Geleneksel Türk Ebru Sanatı'nda Yeni Yorumlar. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, sayı 37, PDF 587-605.
- Bulut, E. (2015). "Bisküvi Seramik Yüzeylere Ebru Tekniğinin Uygulanması", Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Gülaçtı, S. (2012). "Bahtiyar Hıra'nın Ebru Sanatına Ve Eğitimine Katkısı", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Mandıracı, S. (1994). Ebru Sanatının Günümüzdeki Konumu Nedir? Geleceği Nasıl Daha İyi Olabilir? Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde, Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri Kitabı, Ankara
- Sarı, H. (2008). "Mustafa Düzgünman'ın Ebru Sanatına Ve Eğitimine Katkısı", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tekeşi, Ş. (2015). "Ebru Sanatçılarından Hikmet Barutçugil'in Ebru Sanatına ve Sanat Eğitimine Katkısı", Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Uzunca, G. (2012). "Ebru Sanatının Tekstilde Kullanımı", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.